

Osman Softić

Sarajevo

Pozadina ukrajinske krize i ruske invazije

Sažetak

Ovaj rad ima namjeru da čitaocima približi ukrajinsku krizu i pomogne im da lakše shvate neke osnovne karakteristike, pojave i politike koje su motivirale različite učesnike i aktere ove krize, te da im ponudi neke natuknice koje će im olakšati razumijevanje ovog kompleksnog političkog čvora koji ima svoje mnogostruke dimenzije i koji bi bilo posve pogrešno posmatrati redukcionistički i simplificirano, isključivo kroz binarnu prizmu dobra i zla, demokratije i slobode, s jedne i autoritarizma i agresije, s druge strane, kako se to uglavnom želi predstaviti međunarodnoj javnosti od strane većine medija na zapadu ili pak u Rusiji.

Ključne riječi: ukrajinska kriza, ruska invazija, NATO, regija Donbas.

Neriješeni spor između Rusije i Ukrajine oko regije Donbas koju čine pokrajine Luhansk i Donetsk u kojim živi većinska ruska populacija, a koje su proglasile svoju nezavisnost od Ukrajine, nakon izbijanja sukoba koji traje od 2014. godine, kulminirao je vojnom invazijom Rusije na Ukrajinu koja je počela 24. februara 2022. godine. Ozbiljni historičari odnosa Rusije i Ukrajine smatraju da je rat između Ukrajine i Rusije

najozbiljniji sukob modernog doba i savremenog svijeta, čiji će ishod imati ozbiljne posljedice po globalni politički poredak bez obzira na to koja strana u sukobu bude pobjednica.¹

Spomenuti sukob, također, nosi rizik da preraste u globalnu vojnu konfrontaciju između Rusije i Sjedinjenih Američkih Država, odnosno NATO alijanse. To takođe nosi rizik od upotrebe nuklearnog oružja makar se ono upotrijebilo u taktičke svrhe. Ukrajinska kriza pokrenula je silnice novog hladnog rata na tlu Evrope između Rusije i zapadnog svijeta iako je stari hladni rat završen prije tri decenije raspadom nekadašnjeg Sovjetskog Saveza, što je u centrima političke i vojne moći na zapadu protumačeno kao trijumf SAD-a i liberalne demokratije, kapitalizma i općenito zapadnog sistema vrijednosti. Trijumfalistički osjećaj motivirao je neke naučnike na zapadu da američku pobjedu nad SSSR-om proglase *krajem povijesti* a liberalnu demokratiju i kapitalizam konačnim dostignućem čovječanstva.²

Ruska agresija na Ukrajinu, suverenu članicu Ujedinjenih naroda, predstavlja flagrantno kršenje međunarodnog prava i povelje Ujedinjenih naroda i kao takva ne može se opravdati bilo kakvim razumnim, pravnim ili moralno-etičkim principima. Ali, budući da ljudsko društvo i savremeni svijet nema svoje hijerarhijsko ustrojstvo već operira na principima suvereniteta država i kao takav postoji i djeluje kao anarhično društvo (Headley Bull, *Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, 1977). Pod pojmom anarhično ne mislimo na svijet haosa i nereda već na odsustvo hijerarhije u međunarodnim odnosima, koje karakterizira prvenstveno moć (*power*) i periodi saradnje (cooperation) ili konfrontacije, društva u kojem se sporovi rješavaju diplomatijom a kada to nije moguće ratovima. Stoga, ratovi se ne pokreću na bazi međunarodnog prava ili etike iako ponekad, u iznimnim situacijama, postoji opravdanje za korištenje sile u cilju zaštite ljudskih života, npr., u slučaju sprečavanja genocida.

Rusku agresiju na Ukrajinu treba posmatrati i analizirati iz više aspekata kako bismo stekli objektivnu sliku o tome koji su uzroci doveli do ovog rata, šta je motiviralo Rusiju da izvrši napad na Ukrajinu i izvede svoju vojnu intervenciju u cilju *denacifikacije i demilitarizacije* Ukrajine, kako službena Moskva eufemistički definira vojnu invaziju Ukrajine,

¹ Anatol Leiven, 2021.

² Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, 1989.

da li su se rat i krvoproliće i razaranja infrastrukture mogli izbjeći, koja je krivica i odgovornost Ukrajine i zapadnih zemalja, prije svega službenog Washingtona, zbog čega su diplomatski naponi da se ukrajinski spor riješi na miran način propali, na koji način možemo očekivati da bi se sukob mogao okončati i kako će izgledati budući odnosi Rusije i Ukrajine, Rusije i SAD-a, i naravno, kakve posljedice će rat u Ukrajini imati po globalni politički i ekonomski poredak, te kako će se ruska invazija Ukrajine odraziti na položaj predsjednika Ruske Federacije Vladimira Putina i njegov režim u Moskvi, neka su od pitanja kojih ćemo se dotaći u ovom radu.

Naravno, ovaj rad nema ambicije da odgovori na sva pitanja niti će moći ponuditi definitivne odgovore i rješenja glede kompleksne i tragične ukrajinske krize, čiji ishod danas niko ne može predvidjeti. Ali, rad ima namjeru da čitaocima približi ukrajinsku krizu i pomogne im da lakše shvate neke osnovne karakteristike, pojave i politike koje su motivirale različite učesnike i aktere ove krize, te da im ponudi neke nautknice koje će im olakšati razumijevanje ovog kompleksnog političkog čvora koji ima svoje mnogostruke dimenzije i koji bi bilo posve pogrešno posmatrati redukcionistički i simplificirano, isključivo kroz binarnu prizmu dobra i zla, demokratije i slobode, s jedne i autoritarizma i agresije, s druge strane, kako se to uglavnom želi predstaviti međunarodnoj javnosti od strane većine medija na zapadu ili pak u Rusiji.

Ukrajinska kriza, odnosno rat Rusije i Ukrajine, sadrži multiplicitet uzroka, motiva, javnih i skrivenih, i kao takav posljedica je sukoba različitih interesa, straha, težnji, aspiracija, uticaja, ambicija, odnosa snaga i karakteriziraju ga sigurnosne, geopolitičke, geostrateške, geoekonomske, neo-imperijalističke i druge osobenosti koje izlaze iz okvira interesa same Ukrajine ili Rusije. Njihova konvergencija u kritičnom trenutku dovela je do erupcije sukoba sa kobnim posljedicama i ogromnim rizikom za svjetski mir, odnose velikih sila i globalni politički, sigurnosni i ekonomski poredak.

Svi ovi elementi konvergirali su u sukobu Ukrajine i Rusije kao izravnih aktera rata, ali su u njega indirektno uključene i druge zemlje koje iz opravdanih razloga ne žele i ne smiju direktno se uključiti u ukrajinski rat ali ga podržavaju, potpiruju ili ne čine dovoljno da ga pokušaju zaustaviti i ublažiti svojim diplomatskim inicijativama kako bi se pronašlo trajno i održivo političko rješenje.

Važan aspekt koji se posebno zanemaruje u zapadnom medijskom diskursu glede ukrajinske krize je direktno miješanje i kritična uloga Sjedinjenih Američkih Država čija je dugogodišnja politika na neki način doprinijela provociranju sukoba, i to na način da Rusiji nije ostavljeno dovoljno prostora za diplomatsko i političko rješenje spora sa Ukrajinom. To nas navodi na razmišljanje da je Americi sve vrijeme bilo u interesu da dođe do šireg oružanog sukoba Ukrajine i Rusije, čime bi Washington oslabio Rusiju vojno i ekonomski, ali pogotovo na diplomatskoj razini diskreditirao Moskvu i njeno rukovodstvo na čelu sa Vladimirom Putinom, da Rusiju diskreditira kao potencijalnu globalnu silu koja ima aspiracije da, barem donekle, parira Americi u njenim nastojanjima da očuva svoju globalnu hegemonističku poziciju u svijetu, koja je ostvarena porazom nad Sovjetskim Savezom i koja je trajala više od dvije decenije. Ovaj američki trijumfalizam i supremaciju u svijetu bez dostojnog vojnog ili ekonomskog konkurenta, stratezi na zapadu nazvali su unipolarnim trenutkom. Američki ekspert i komentator globalne politike Charles Krauthammer je kraj hladnog rata između Washingtona i Moskve, posebno dogovor njemačkog kancelara Helmuta Kohla i sovjetskog lidera Mihaela Gorbačova, opisao kapitulacijom Moskve i pobjedom Washingtona.³

Od tog trenutka, dogovorenim ukidanjem sovjetske komunističke imperije, prestalo je takmičenje Washingtona i Moskve za globalni primat a Rusija je postala svojevrsan El Dorado za različite korporacije i interese u Americi i na zapadu koje su se utrkivale u privatizaciji ruskih državnih resursa nudeći ekspertska kapitalistička rješenja za revitalizaciju posrnule ruske ekonomije i model zapadne liberalne demokratije koji je Rusiju trebao inkorporirati u zapadni kapitalistički sistem. Naravno, sve to odvijalo se uz odobrenje i na poziv nove ruske vlasti koju je predvodio predsjednik Boris Jelcin, kojem su Amerikanci pomogli da dođe na vlast u Moskvi. Kasnije će se pokazati da su američki recepti uzrokovali nesrazmjernu disproporcijalnost u preraspodjeli bogatstva, na način da je proizvedena mala klika kapitalističkih oligarha bliskih Jelcinu i Americi koji su u potpunosti kontrolirali najveće ruske nacionalne resurse, dok su, s druge strane, milioni običnih građana Rusije postali osiromašeni. *Šok terapija* koju

³ Charles Krauthammer, "The Unipolar Moment", 1990., <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/1990/07/20/the-unipolar-moment/62867add-2fe9-493f-a0c9-4fbfbaec23bd/>

su primijenili američki ekonomisti u službi politike Washingtona (poznati kao Chicago boys), udarila je temelje novog nezadovoljstva ruskih građana čiji će sentiment i prezir prema zapadu, napose prema Americi, kasnije kapitalizirati Vladimir Putin i njegov režim nudeći im novu, veliku, ponosnu i moćnu Rusiju, koju će Putin kasnije izgraditi na ruševinama posrnule, sovjetske Rusije.

Kritičari američke politike prema Ukrajini koji tvrde da je Washington svojom politikom širenja NATO-a prema krajnjem istoku Evrope, te ohrabriranjem Ukrajine i podrškom njenim aspiracijama za članstvo u NATO paktu i Evropskoj uniji, također odgovoran za rusku agresiju na Ukrajinu, budući da uopće nije uzimao u obzir sigurnosne i geopolitičke interese Rusije koja je kroz svoju povijest imala egzistencijalni strah od agresije sa zapada. Ranije je to bilo u obliku Napoleovih osvajanja, Hitlerove invazije, a danas taj strah proizvodi širenje NATO-a. Kritičari američke politike navode da niti jedna američka administracija, ni republikanska ni demokratska, nisu na adekvatan način američkim građanima precizno objasnile zbog čega je jedna evropska regija, koja u historijskom smislu nije gotovo ništa značila za američke nacionalne interese, odjednom postala važna do te mjere da su protagonisti američkog vanjskopolitičkog establišmenta tokom proteklih godina, posebno nakon 2014. godine, čak sugerirali usvajanje onih politika koje zagovaraju izravnu vojnu konfrontaciju Amerike sa Rusijom u cilju zaštite suvereniteta Ukrajine. Jedan od najozbiljnijih poznavalaca Rusije i Ukrajine na zapadu, Anatol Lieven, tvrdi da je jedan dokument koji datira još od 1992. godine, a čiji su autori dvojica vodećih stratega u Pentagonu za vrijeme administracije Georgea W. Busha, Paul Wolfowitz i Lewis Libby, koji su agitovali za američku globalnu vojnu supremaciju, usvojen kao osnovna matrica na kojoj su građene kasnije politike budućih administracija.

Radi se o dokumentu koji tvrdi da je za Ameriku neophodno da uspostavi i očuva potpunu vojnu supremaciju u svim geopolitički ključnim regijama svijeta, ne obazirući se pritom na činjenicu da će to neminovno proizvesti ozbiljne reakcije zemalja koje to budu smatrale prijetnjom za svoju nacionalnu sigurnost, odnosno njene vitalne interese. Spomenuti neokonzervativni protagonisti američke globalne supremacije očigledno nisu bili svjesni ili su namjerno previdjeli historijske zakonitosti i principe geopolitike. Ovdje želimo posebno istaknuti jednu ključnu misao i zaključak Anatola Lievena za

koju vjerujemo da je univerzalno važeća i primjenjiva na druge regije u svijetu, posebno ona područja gdje se američka sila konfrontira sa regionalnim akterima koji joj se odupiru, žele oslabiti njen uticaj ili je potisnuti iz regije koju smatraju svojim susjedstvom ako ne sferom uticaja, npr., Iran. Stoga ćemo *verbatim* citirati ovog naučnika. Lieven tvrdi da:

“Nijednu silu (državu) ne smijemo posmatrati i o njenoj moći suditi po tome koliko je ona globalno u apsolutnom smislu snažna, već njenu moć trebamo posmatrati po tome koliko je ona moćna u relativnom smislu i na lokalnoj razini. To znači da je određena sila snažna samo onoliko koliko je spremna i kadra upotrijebiti vojne moći u datoj situaciji i u datom području sukoba u poređenju sa nivoom konkurentne sile koju je voljna, spremna i kadra upotrijebiti druga sila odnosno rivalska država.” (Lieven, 2021.)

Ako upotrijebimo ovu vrstu logike glede rata u Ukrajini, shvatit ćemo da je Rusija nadmoćnija od SAD-a, ne samo u Ukrajini već i cijeloj regiji bivšeg Sovjetskog Saveza, upravo zbog činjenice da je Rusija spremna i voljna upotrijebiti puno više oružane sile i moći, ali i drugih kapaciteta i resursa, jer se radi o vlastitom dvorištu gdje je iz vizure Kremlja, ugrožen vitalni interes Moskve. Za Rusiju, Ukrajina je daleko važnija nego za Ameriku.

Ukrajina je historijska kolijevka ruske države i ruske civilizacije. Ruska država je nastala u Kijevu, te je otud poznata kao Kijevska Rusija. Rusija u Ukrajini ima duboke korijene a veliki dio ukrajinskog stanovništva govori ruskim jezikom i pripada ruskoj pravoslavnoj religiji. Tako da u tom pogledu interes Washingtona za Ukrajinu možemo smatrati skorijim fenomenom koji se pojavio nakon završetka hladnog rata i raspada bivšeg Sovjetskog Saveza, dakle nekih tridesetak godina. Rusija pak, ima interes za Ukrajinu koji je star 600 godina od kad datira tzv., Kijevska Rusija oko koje se, u smislu polaganja prava na vlasništvo, spore Rusija i Ukrajina. Teoretičari međunarodnih odnosa i naučnici, ruski interes i značaj za Ukrajinu upoređuju sa američkim interesom za region Srednje i Južne Amerike. Korisno je spomenuti brojne američke vojne intervencije u cilju promjene režima i uspostave novih koji će biti u službi američkih interesa u različitim državama Latinske Amerike, npr., u Nikaragvi, Čileu, Gvatemali, Panami, Haitiju i drugim državama američke hemisfere.

Ranije smo spomenuli da svijet nije hijerarhijski uređen i da pored nekih dogovornih globalnih institucija poput UN-a i drugih, koje su postignute dobrovoljno i suverenom voljom pojedinačnih država u vlastitom interesu, globalna politika se temelji na anarhičnom društvu koje međunarodne institucije u dobroj mjeri civiliziraju i čine stabilnijim. Ali, u konačnici, velike sile, kada njihovi interesi budu ugroženi od strane drugih sila, ne obaziru se na međunarodno pravo ili princip suvereniteta drugih država.

Ovaj fenomen najbolje definira teorija realizma u međunarodnim odnosima čiji su vodeći protagonisti u Americi bili Hans Morgenthau, Edward Hewlet Carr, Kenneth Waltz, George Kennan i Henry Kissinger, te posebno u naše vrijeme John Mearsheimer, Steven Walt, Barry Posena i drugi. Ako je teorija liberalnog internacionalizma odnosno intervencionizma, koju Mearsheimer, Walt i drugi takođe nazivaju politikom liberalne hegemonije, bila unilateralno primjenjiva na globalnom planu za vrijeme Krauthammerovog unipolarnog momenta, kada se američkoj vojnoj, ekonomskoj i finansijskoj moći nije mogla oduprijeti niti jedna druga sila, danas ona više ne važi, jer ju je nemoguće primjeniti, obzirom da je svijet već ušao u novu fazu multipolarnosti koju karakterizira nadmetanje više polova moći odnosno više sila (SAD, Kina, Rusija, India).

Imajući u vidu gornje faktore i zakonitosti u međunarodnoj politici, bilo je sasvim za očekivati da će zapadna politika predvođena SAD-om, u konačnici izazvati radikalne reakcije Rusije ako njeni interesi budu ugroženi politikom zapada u Ukrajini. Američka strategija, koju su prihvatili i američki saveznici, jer im nije ostavljen drugi izbor, dovela je Rusiju u poziciju da reagira na način na koji je reagirala. Nema sumnje da je invazijom Ukrajine Putin u dobroj mjeri učinio veliku uslugu Washingtonu i njegovim evropskim saveznicima, jer im je tim činom pomogao da konsolidiraju svoje redove i uvedu veću disciplinu u prethodno nesiguran, nekoherentan i uzdrman zapadni kamp. Američka strategija u Evropi, kako je zvanično proklamirana i nazvana, sa ciljem stvaranja cijele (velike) i slobodne Evrope, *“Europe whole and free”* putem ekspanzije NATO alijanse kao i širenjem Evropske unije, u svojoj biti sadržala je sjeme sukoba sa Rusijom i bilo je samo pitanje trenutka kada će doći do erupcije tog sukoba.

Naime, proklamirana politika Amerike u Evropi, za koju se evropske zemlje baš i ne pitaju, jer njima dominira američki strateški interes, postulira shvatanje da Rusiji nije mjesto u Evropi te da ju stoga

treba, metodom širenja NATO-a i EU-a, potisnuti iz Evrope. Naravno, ovakav odnos zapada prema Rusiji, koji u geopolitičkom, ali isto tako u kulturnom i ekonomskom smislu podrazumijeva stvaranje novih granica između Ukrajine i Bjelorusije, te Ukrajine i Rusije, apsolutno je bio neprihvatljiv za Moskvu. Sa stanovišta Moskve, ovakva američka politika u Evropi predstavlja neprirodno crtanje novih granica i dizanje barijera između kulturološki srodnih regija, zajednica pa čak i porodica koje su stoljećima bile naslonjene jedne na druge.

Ako uzmemo u obzir politiku koja je nastala prije dvije decenije a koju su kreirali američki protagonisti globalne supremacije, i to uglavnom neokonzervativni planeri američke grand strategije po kojoj Amerika mora ostvariti apsolutnu supremaciju u svim ključnim regijama svijeta, nada se činjenica da Ukrajina predstavlja centralno središte ove strategije.

Ukrajina je od strane američke politike označena kao ključno područje koje Washington nužno mora kontrolirati ako želi da zadrži dominaciju u Evropi, jednoj od tri neuralgične tačke svijeta, pored Persijskog zaljeva i Istočne Azije, bez čije dominacije se ne može očuvati globalna američka hegemonija i kontrola potpunog spektra (Full Spectrum Dominance). Stoga, iz vizure strateških planera u Washingtonu, u slučaju eventualne ruske agresije protiv Zapada, Ukrajina je trebala predstavljati svojevrsnu branu od potencijalne ruske agresije. Kritičari ove američke politike smatraju da je to potpuno pogrešan rezon jer je Ukrajina tek na 67. mjestu kao američki trgovinski partner. Prije pandemije COVID-19, obim trgovine između SAD-a i Ukrajine bio je mizernih 3.7 milijardi dolara. S druge strane, obim trgovine između Ukrajine i Rusije iznosio je 48 milijardi dolara međusobne razmjene, prije izbijanja inicijalnog sukoba na istoku Ukrajine 2014. godine.

Takozvana, Ukrajinska obojena revolucija pod patronatom SAD-a koju neki analitičari, sasvim ispravno nazivaju državnim udarom, potpuno je uništila trgovinske i druge veze Ukrajine i Rusije. Američke investicije u Ukrajinu iznosile su 596 miliona dolara.⁴

Prema tome, stvarni američki interes u Ukrajini trebao je biti sprječavanje sukoba u tom dijelu Evrope a ne njegovo potpirivanje. Budući da je stvarni američki rival i konkurent na globalnom planu Kina a ne

⁴ "Investment in Ukraine: War and Peace", Dnipropetrovsk Regional Council, <https://oblrada.dp.gov.ua/en/investors/foreign-direct-investment-in-ukraine-war-and-peace>

Rusija, bilo bi logično da se Washington više zauzima u pravcu mirovne inicijative u Ukrajini, jer bi svaki novi rat, američke planere prisilio da se vojno angažiraju, makar to bilo i samo kao danas, da snabdjevaju Ukrajinu defanzivnim oružjem kako bi se mogla efektivnije suprotstaviti Rusiji. Osim toga, američka podrška Ukrajini protiv Rusije dodatno je Rusiju gurnula u savez sa Kinom.

Zamrznuti sukob na istoku Ukrajine koji traje niskim intenzitetom, a koji u zapadnim medijima nije adekvatno predstavljen na uravnotežen način, u kojem je poginulo najmanje 14 hiljada ljudi, poslužio je kao okidač za otvorenu rusku vojnu intervenciju. Raniji zamrznuti sukob u Kavkazu, između Rusije i Gruzije oko Južne Osetije, tinjao je punih 16 godina, sve do 2008. godine kada je vlada Gruzije, ohrabrena američkom i zapadnom retoričkom podrškom, pokušala ovu regiju vratiti pod svoj suverenitet vojnim sredstvima, što se pokazalo pogrešnim i neuspjelim. Činjenica je da ruska administracija velikim dijelom svoj legitimitet zasniva na nacionalnom prestižu tako da se moglo očekivati da Rusija neće olahko prepustiti regiju Donbas pod stvarni suverenitet Ukrajine bez prethodnih garancija da će prava ruskog stanovništva biti u potpunosti poštovana.

Početak spora i uzroci oružanog sukoba na istoku Ukrajine

Etnički sukob u regiji Donbas, na istoku Ukrajine, gdje su proglašene dvije nezavisne republike Luhansk i Donjeck, koje je Rusija priznala kao nezavisne države, neposredno pred pokretanje specijalne vojne operacije protiv Ukrajine, počeo je kao lokalni revolt proruskog stanovništva uz podršku naoružanih ruskih dobrovoljaca, koji su prema mišljenju ozbiljnijih posmatrača zapravo bili ruske specijalne snage ili su bili obučeni i naoružani od strane ruske vojske.

Pobuna ruske manjine na istoku Ukrajine organizirana je kao reakcija na ukrajinsku nacionalističku obojenu revoluciju koja se odigrala 2014. godine, a čiji je epilog bio nasilno svrgavanje sa vlasti demokratski izabranog predsjednika Ukrajine Viktora Yanukovycha koji je bio blizak Moskvi. Yanukovych je za predsjednika Ukrajine izabran 2010. godine i to na relativno demokratskim izborima ali uz podršku glasova iz Donbasa gdje živi stanovništvo koje govori ruskim jezikom.

Nova, prozapadna vlada u Kijevu, koja je instalirana nedemokratskim već interventnim procesom i direktnim miješanjem američkog

State Departmenta, čija je visoka funkcionerka Victoria Nuland, inače porijeklom Jevrejka iz Ukrajine, osobno prisustvovala demonstracijama na Trgu nezavisnosti (Maidan) u Kijevu, gdje je viđena kako u društvu američkog ambasadora Jeffreya Payatta demonstrantima dijeli kolačiće. Tada je u medije procurio snimljeni telefonski razgovor Nulandove i američkog ambasadora u kojem njih dvoje dogovaraju sastav nove ukrajinske vlade, odnosno kombinatoriku i kadrovska rješenja ko u nju treba da uđe i zbog čega, a ko ne. Na upit ambasadora o tome kako će na sve ovo reagirati Evropska unija, Nulandova je opsovala EU i tim dala do znanja da se Americi ne može i ne smije niko suprotstaviti kada je riječ o budućem političkom ustrojstvu Ukrajine. Ovo je bio jedan od najeklatantnijih primjera arogantnog, nediplomatskog i rigidnog američkog ponašanja u domenu vanjske politike i uplitanja u unutrašnju politiku jedne države koji je rijetko zabilježen bilo gdje u svijetu. Predsjednik Ukrajine, Yanukovych, bio je prisiljen da odstupi sa vlasti i napusti Ukrajinu i azil pronade u Rusiji jer je njegova fizička sigurnost tada bila ugrožena. Od tog momenta, u Ukrajini stupa na scenu otvorena antiruska politika, uvode se zakoni kojim se zabranjuje ruski jezik a pripadnici ruske manjine postaju drugorazredni građani Ukrajine, koji podižu oružanu pobunu protiv vlade u Kijevu. Ukrajinske snage pokušavaju ugušiti pobunu na istoku Ukrajine u regiji Donbas brutalnom upotrebom sile. Ovaj oružani sukob traje, doduše različitim intenzitetom, od 2014. godine sve do početka ruske invazije od 24. 02. 2022. godine. U periodu koliko traje sukob, proteklih osam godina, pojavile su se različite inicijative da se sukob okonča diplomatskim putem i da se postigne primirje a zatim i trajno političko rješenje.

U tom pogledu važno je spomenuti mirovni sporazum ispregovaran u Minsku, glavnom gradu Bjelorusije, koji je ponudio detaljan plan i rješenje kako političkim putem okončati sukob i postići dugoročni mir za Ukrajinu na zadovoljstvo obiju strana. Ovaj sprazum je postignut trilateralno, između Ukrajine i Rusije, te uz podršku Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) i potpisan je 05. 09. 2014. godine. Druga faza pregovora rezultirala je nešto izmijenjenim sporazumom koji je potpisan 12. 02. 2015. godine, a nazvan je Minsk II. U ovaj sporazum snažno su se bile uključile i dvije vodeće evropske zemlje, Njemačka i Francuska, tako da je proces nazvan normandijskim formatom. Nažalost, mirovni sporazum nije primijenjen ponajviše zbog odbijanja ukrajinske

strane čiji parlament ga je odbio ratificirati ali i zbog odbijanja proruskih separatista u Donbasu koji su u to vrijeme ostvarili određene uspjehe na vojnom planu. Nema sumnje da je ukrajinska strana sve vrijeme bila pod snažnim utjecajem zapada, prije svega SAD-a, čija politika nije pokazala volju za uspostavljanjem mira, već joj je bilo u interesu da antagonizira Moskvu.

Razlog zbog kojeg je u Ukrajini došlo do protesta baš u toku 2014. godine je stoga što je tadašnji predsjednik republike Viktor Yanukovych odlučio suspendirati potpisivanje pristupnog sporazuma (Association Agreement) sa Evropskom unijom koji je Ukrajini omogućavao privilegirani odnos i pristup evropskom tržištu, a koji je Moskva doživjela kao udar na njene interese. Ovaj sporazum, da je bio implementiran, omogućio bi slobodniji protok roba između Ukrajine i Evropske unije. Osim toga, također bi otvorio vrata pregovorima o ukidanju restrikcija glede putovanja za građane Ukrajine u zemlje EU-a. Međutim, Yanukovych je tada kao razlog odustajanja od sporazuma naveo da ne smije dovoditi u pitanje trgovinske odnose sa Rusijom koji su bili važniji za Ukrajinu. Obzirom da se Rusija protivila spomenutom sporazumu, bivši je predsjednik, pod pritiskom Rusije, bio prisiljen da odustane od sporazuma. Njegov postupak je poslužio kao okidač za pokretanje obojene revolucije iza koje je stajao zapad i njegove obavještajne službe, koje su iskoristile pogodan trenutak da proizvedu promjenu režima na čelu Ukrajine i instaliraju nove političke snage, koje od tada sve do danas poslušno izvršavaju diktat zapadne politike kojom upravlja Washington.

U to vrijeme, EU je Ukrajini ponudila mizernih 610 miliona eura, što je bila kap u moru u odnosu na finansijske probleme s kojima se Ukrajina suočavala. Yanukovych je tražio najmanje 20 milijardi eura godišnje kako bi ukrajinsku ekonomiju postavio na kolosjek kompatibilan sa standardima Evropske unije.⁵

Arseniy Yatsenyuk, bliski saveznik nekadašnje premijerke Yulie Tymoshenko (Julije Timošenko) izabran je, uz prethodni blagoslov Victorije Nuland, za premijera Ukrajine, nakon svrgavanja režima Viktora Yanukovycha. Drugi tadašnji opozicioni lider i favorit američke administracije Vitali Kličko (Vitaly Klitschko) svjetski šampion u boksu, optužio je tada Yanukovycha da je ukrajinskom narodu oteo njegov san da živi u normalnoj državi i šansu o pridruživanju evropskoj porodici. Međutim,

⁵ BBC News, <https://www.bbc.com/news/world-europe-25162563>

prema izjavama nekih tadašnjih političkih dužnosnika, sporazum nije bio u interesu Ukrajine, jer je bio isuviše jednostran i dizajniran da Evropskoj uniji omogući pristup ukrajinskom tržištu, što bi proizvodne kapacitete Ukrajine devastiralo i uništilo prilikom robe iz Evrope. “Da smo potpisali ovaj sporazum, otvorili bismo granice robama iz Evrope i uništili našu proizvodnju”, izjavio je tada za novinsku agenciju Reuters Anatolij Bliznyuk, parlamentarac iz Regionalne Partije Viktora Yanukovycha.⁶

Ruski predsjednik Vladimir Putin je tada optužio Evropsku uniju da je pokušala ucijeniti Ukrajinu, a dužnosnici EU-a su Moskvu optužili da je svojim pritiscima na Yanukovycha spriječila potpisivanje sporazuma sa Evropskom unijom. Tadašnja predsjednica Litvanije, Dalia Grybauskaitė, odbijanje Ukrajine da potpiše sporazum sa EU-om, proglasila je *porazom Ukrajine* a rukovodstvo Ukrajine na čelu sa Yanukovychem je optužila za opstruiranje volje ukrajinskog naroda i opstruiranje njihove šanse da imaju bolji i sretniji život. Tadašnji predsjednik Evropske komisije Jose Manuel Barroso, opisao je miješanje Rusije u donošenje odluka Ukrajine povredom svih principa međunarodnog prava (Barroso, 2013. g., BBC News). Sporazum koji je trebao biti potpisan u glavnom gradu Litvanije, Vilniusu, prokomentirao je tada i predsjedavajući Vijeća Evrope, Herman Van Rompuy, koji je kazao “bili smo blizu potpisivanja. Moramo pokušati prevazići pritiske koji dolaze izvana”. Ovaj je visoki evropski dužnosnik tada mislio na pritiske koji dolaze iz Moskve. Međutim, događaji koji će uslijediti godinu kasnije, 2014. godine, sadržavali su pečat upravo vanjskih pritisaka, s tim da su ti pritisci došli iz Washingtona. Kada je riječ o tim pritiscima, Evropska unija je bila nemoćna da im se odupre ili da ih na bilo koji način kritizira i osudi. Politika Sjedinjenih Država prema EU u to vrijeme, kad je Bijelom kućom upravljala Obamina Demokratska administracija, pokazala je potpuno odsustvo bilo kakvog poštovanja prema Evropi koju je američka visoka dužnosnica u potpunosti izvrijeđala i to bez bilo kakvih posljedica. Spomenuta dužnosnica danas je treća osoba američkog ministarstva vanjskih poslova i ima veliki uticaj na formuliranje i implementaciju američke vanjske politike u administraciji predsjednika Joea Bidena.

Štaviše, vrijedi usput spomenuti da Nulandova pripada plejadi američkih diplomata koji imaju veliku moć a koji su iz uticajnog kruga neokonzervativnih ideologa (neocons) koji su raspoređeni u oba

⁶ Ibid.

politička američka tabora, demokratskom i republikanskom. Suprug Victorije Nuland, Robert Kagan, jedan je među vodećim američkim ideolozima i kreatorima vanjske politike iz vremena Georgea W. Busha. Njegov otac Donald Kagan, ugledni je profesor emeritus historije Peloponeskog rata na Univerzitetu Yale. Kaganovi i Nulandova Jevreji su porijeklom iz Ukrajine i Litvanije. Stoga, ono što analitičari često previđaju i što ne smatraju značajnim za domen formuliranja vanjske politike, je personalna dimenzija ljudi koji formuliraju vanjsku politiku Washingtona. Njihov ideološki, politički, personalni, zavičajni i kulturološki pogled na svijet itekako igra značajnu ulogu u procesu donošenja i implementacije vanjske politike Washingtona.

Tačno je da realisti ne drže do personalne uloge lidera, niti pak do same političke ideologije koja upravlja ili inspirira politiku određene zemlje, a da ne govorimo do personalnih uvjerenja određenih protagonista koji sudjeluju na visokom nivou glede formuliranja i implementacije vanjske politike. Za protagoniste realizma u međunarodnim odnosima osnovne komponente koje određuju vanjsku politiku su vojna i ekonomska moć određene države i struktura sistema u kojem one djeluju. Stoga, ovaj aspekt koji većina posmatrača, analitičara i komentatora naprosto i ne spominje u slučaju Ukrajine, a koji se tiče ideologije i ličnosti koje implementiraju datu politiku, ne treba odbaciti jer on sigurno ima određenog uticaja na politiku Washingtona. Taj personalni uticaj mogli bismo svrstati kao svojevrsnu karakteristiku koja se može podvesti u domen konstruktivizma, jedne od teorija međunarodnih odnosa koje realisti poput Mearsheimera smatraju nevažnom. Za razliku od realizma i liberalizma, konstruktivisti nude diversificirani pristup razumijevanju i analizi međunarodnih odnosa.

Američka i evropska politika itekako je odgovorna za najnoviji krvavi rat u Ukrajini jer nije uložila dovoljno veliki napor da se sukob između Ukrajine i Rusije, koji je počeo 2014. godine, okonča diplomatskim putem na način da se Ukrajini ponudi aranžman koji bi je sačuvao od ruske agresije, da se Ukrajina učini neutralnom i mirnom zonom istinskih demokratskih vrijednosti i sloboda, bez antagoniziranja Moskve. Brojni su naučnici, analitičari i bivši funkcioneri na visokom nivou koji odlično poznaju historiju Rusije i Ukrajine koji su predlagali odlična rješenja koja bi bila povoljna i za Ukrajinu i za Rusiju. Međutim, protagonisti sukoba sa Rusijom, rusofobi u američkim institucijama na to nikad nisu pristali. Oni su nastavili insistirati da Ukrajina treba da bude članica NATO-a i Evropske unije, nastavili su sa politikom širenja

NATO alijanse na istok, prema granicama Rusije. Takvom svojom strategijom i politikom namjerno su željeli da isprovociraju reakciju Rusije, znajući da bi to moglo dovesti do ruske vojne invazije ove teritorijalno najveće evropske države.

Neki teoretičari međunarodnih odnosa u Americi, prije svega John Mearsheimer, profesor Univerziteta u Čikagu, davno je ukazivao na opasnost od američke politike širenja NATO-a na istok, upozoravajući da će to dovesti do ruske vojne reakcije te da će Ukrajina postati žrtva koja će biti razorena i devastirana u tom procesu. Mearsheimer važi kao najveći živi teoretičar realizma u međunarodnim odnosima i autor je popularnih studija “Tragedija politike velikih sila” i “Velika zabluda: liberalni snovi i međunarodna realnost”. U ove dvije studije profesor Mearsheimer je predvidio današnji rat u Ukrajini, nagovijestio ga 2015. godine i ukazao na njegove tragične ljudske posljedice. Mearsheimer je ponudio i rješenje o tome kako se može izbjeći sukob i kako bi trebalo urediti Ukrajinu na način da se u ovom graničnom području između Rusije i Evrope organiziraju odnosi među državama u cilju osiguranja dugotrajne stabilnosti, mira i ekonomskog prosperiteta. Nažalost, američka politika, bez obzira da li se radilo o demokratskom ili republikanskom krilu, za to nije imala sluha već je odabrala pravac koji vodi u sukob i destrukciju.

Nastojanja stanovnika regije Donbas na istoku Ukrajine i njihove aspiracije za političkom autonomijom nisu od skora već sežu daleko u prošlost budući na historijsku posebnost, identitet i tradiciju ovog regiona. Nekad su regiju Donbas naseljavali Krimski Tataři u nizu ranijih naroda koji su ovim područjem prodefilirali kroz povijest. Regiju je u XVIII st., okupirala Ruska carevina naselivši u njoj ukrajinske i ruske seljake, kao i njemačke, bugarske i grčke koloniste. U Donbasu živi i neznatna tatarska manjina. U XIX st., u ovom su području otkrivene velike zalihe uglja. Rusija je dala koncesije za eksploataciju uglja u Donbasu jednom industrijalcu iz Velsa u Velikoj Britaniji koji se zvao John Hughes (Džon Hjuž). Originalno ime za Donetsk zapravo je bilo Jusovka (“Hughesovka”), (Lieven 2021). Ovo je područje postalo glavno nalazište uglja u carskoj Rusiji a kasnije i u cijelom Sovjetskom Savezu. Poslovi u rudniku privukli su radnu snagu iz cijelog SSSR-a.⁷

⁷ Friedgut, Theodore, *Iusovka and Revolution*, Princeton, N. Y. Princeton University Press, 1989.

Prema posljednjem popisu stanovništva koje je provedeno u Sovjetskom Savezu 1989. godine, 45% stanovništva Donbasa se identificiralo kao Rusi, a 51% kao Ukrajinci ali je većina kazala da govori ruskim jezikom. Međusobno miješanje stanovništva ženidbom i udajom naprosto je dovelo do poteškoća u etničkom identificiranju ljudi. Tako je njihov identitet često označavan kao sovjetski i ukrajinski građani koji govore ruskim jezikom. Stanovnici Donbasa razvili su poseban vlastiti lokalni identitet na bazi kolektiviteta i solidarnosti na osnovu zanimanja kojim se bave. Upravo su se rudari Donbasa, zajedno sa rudarima Rusije, digli na štrajk protiv vlasti 1989. godine i to po prvi put nakon 1920. godine. U tom pogledu Donbas se po svojoj prirodi razlikuje od Kijeva u centralnoj Ukrajini, a da ne govorimo od zapadnih područja Ukrajine koji se smatraju epicentrom i glavnim uporištem današnjeg ukrajinskog nacionalizma. Stoga, sovjetsko se naslijeđe i identitet posebno osjeti upravo u Donbasu. Na referendumu u martu 1991. godine 83% stanovništva se izjasnilo da ostane u konfederaliziranom Sovjetskom Savezu. Međutim, kada je održan drugi referendum u vrijeme raspada SSSR-a većina je glasala za nezavisnost.⁸

Nakon implozije Sovjetskog Saveza strateška pozicija Rusije kao središnje države bivšeg saveza oslabila je i postala bespomoćna, bez obzira na činjenicu da je posjedovala nuklearno oružje. Godine 1999., trinaest zemalja bivših članica zajedničke države pridružile su se NATO alijansi, uključujući Poljsku i Baltičke zemlje. Rusija je ovim činom izgubila pravo na svoju sferu uticaja na istoku Evrope. Amerika kao jedina supersila u tom trenutku trijumfalno se ponašala kao pobjednica kojoj pripada sve. Negirala je Rusiji sigurnosnu zonu koju sama ima jer kontrolira Srednju i Latinsku Ameriku gdje ne dozvoljava nijednoj sili da se miješa, u skladu sa Munroovom doktrinom iz XIX stoljeća. Godine 2008., ruski predsjednik Putin i njegov šef diplomatije Lavrov upozorili su da Rusija smatra širenje NATO alijanse ka istoku egzistencijalnom

⁸ Solchanyk, Roman, "The Referendum in Ukraine", Report on the USSR, *Radio Free Europe/Radio Liberty*, March 29, 1991.

Siegelbaum, Lewis H., and Daniel J. Walkowitz, *Workers of the Donbass Speak Out: Survival and Identity in the new Ukraine, 1989–1992*, Albany, N. Y. State University of New York Press, 1995., Ukraine and Russia, str. 50–52.

Lieven, Antatol, *Ukraine and Russia: A Fraternal Rivalry*, Washington, U. S. Institute of Peace, str. 44–45.

prijetnjom sigurnosti Ruske Federacije. Kada je SAD pokušao u NATO uvući i Gruziju i Ukrajinu, dvije republike bivšeg SSSR-a, bila je to crvena linija koju Moskva nije mogla prihvatiti. Svjedoci smo da je Rusija u oba slučaja posegnula za ratnom opcijom da to po svaku cijenu spriječi. Amerikanci bi postupili na isti način u slučaju Meksika, Kanade ili Kube. Instrukтивно je ovdje podsjetiti da je bivši američki diplomat i teoretičar George Kennan, idejni arhitekt doktrine okruženja i suzbijanja sovjetskog komunizma (containment doctrine) i idejni kreator doktrine hladnog rata koju danas svi koriste, prije 25 godina predvidio današnji scenarij i u duhu prefinjenog i iskusnog državnika i diplomate više puta upozorio američke vlastodršce da odustanu od širenja NATO-a na istok. Slična upozorenja američkim administracijama davali su i drugi teoretičari realizma u međunarodnim odnosima, poglavito Henry Kissinger i John Mearsheimer. Čak je i sam predsjednik Biden upozorio na opasnost koju predstavlja proširenje NATO-a na Baltičke države. Naravno, problem širenja NATO saveza na istok, ka granicama Rusije, samo je jedno od pitanja s kojim danas kubure strateški planeri ruske vanjske i odbrambene politike u Moskvi. Američka otvorena podrška puču 2014. godine u kojem je svrgnut predsjednik Ukrajine Yanukovych, zatim vojno obučavanje ukrajinske vojske i paravojnih jedinica te snabdjevanje Ukrajine oružjem iz Amerike i zemalja saveznika tokom osmogodišnjeg krvavog sukoba u Donbasu i napadi na civilno stanovništvo u toj regiji od strane ukrajinskih snaga su, također, dodatni faktor koji je prevagnuo u strateškom odlučivanju Rusije da pokrene vojnu intervenciju u Ukrajini kao i pozicioniranje raketa srednjeg dometa od strane NATO-a u Poljskoj i Rumuniji koje su okrenute prema Rusiji. Zatim, izgradnja bioloških laboratorija širom regije na granicama Rusije, planovi za integriranje Ukrajine u EU, kumulativno su doprinijeli odluci Rusije da posegne za vojnom opcijom, budući je bila priklještena uza zid bez alternativnih opcija. Iz perspektive Moskve, Ukrajina je evoluirala iz bliske i prijateljske, čak bratske, susjedne zemlje prema Rusiji u jednu potpuno neprijateljski opredijeljenu prozapadno orijentiranu državu koja je postala marioneta i poligon zapadne politike koju kontrolira SAD. Ukrajina je postala američki proksi, sa ambicijom da se u budućnosti i formalno priključi najmoćnijem svjetskom vojnom savezu. Konvergencija gore navedenih faktora u konačnici je za Rusiju postala direktna sigurnosna prijetnja o kojoj se u zapadnom medijskom diskursu naprosto ne želi objektivno diskutirati već se koriste oprobane metode propagandističke i histerične

rusofobije koja predsjednika Rusije Vladimira Putina želi predstaviti kao novog Hitlera, kao neuravnoteženu osobu, pomahnitalog diktatora i kaspina izjednačavajući ga sa Saddamom Husseinom i sličnim ličnostima. To što je Rusija godinama pokušavala zapadnu politiku, posebice Amerikance, upozoriti i potaknuti na diplomatska rješenja, potpuno je ignorirano u koridorima moći na zapadu. Dok zapadni narativ nastavlja za rat u Ukrajini isključivo kriviti Putina koji, kako zapadni narativ sugerira, želi rekreirati novi Sovjetski Savez ili Veliku Rusiju, ruska politička elita Ukrajinu vidi kao neprijateljski orijentiranu državu u rukama zapadnih stratega koja predstavlja smrtnu prijetnju koju se mora neutralizirati po svaku cijenu. Rusija je skoro dvije decenije u interakciji sa zapadnom politikom tražila, molila i kumila da se na teritoriji Evrope pokrene inicijativa koja bi pomogla da se izgradi nova sigurnosna arhitektura koja je, sa stanovišta Rusije, morala nastati prije tri decenije, odmah nakon raspada SSSR-a. Međutim, američki posthladnoratovski trijumfalizam to nikada nije dozvolio. Ideolozi američke globalne supremacije sve vrijeme su imali kontrolu nad epolitičkim diskursom, a najozbiljniji, najtrezveniji i najkompetentniji strateški umovi u Americi koji su na to upozoravali, bili su ignorirani i relegirani na margine političkog odlučivanja i njihov glas se nije mogao čuti, osim u akademskim diskusijama koje su ignorirane od strane donosilaca odluka. Jedan od najautoritativnijih američkih historičara Rusije i Sovjetskog Saveza, profesor Stephen Cohen, američki akademik i aktivist koji se decenijama na Univerzitetu Princeton u New Jerseyu bavio ovim pitanjima, napisao je i zapaženu studiju koju je provokativno nazvao Rat sa Rusijom, kontinuirano je, sve do svoje smrti, pokušavao američke političare i stratege upozoriti na pogubnost američke politike prema Rusiji.⁹

Glasovi razuma u akademskoj zajednici sistematski su ignorirani, prijateljski savjeti američkih saveznika u Evropi, onih koji su se usudili kazati svoje mišljenje, ušutkivani su i relegirani kao irelevantni od strane nezaustavljive trijumfalističke arogantne američke politike prema Rusiji koja je kontinuirano u zapadnom diskursu predstavljana kao smrtna opasnost za Zapad. Ovaj diskurs duboko je penetrirao i u

⁹ War with Russia?, Stephen F. Cohen and Dan Rather in Conversation with Katrina Van den Heuvel, "Are we in a new Cold War with Russia? How does a new Cold War affect the safety and security of the US? Does Vladimir Putin really want to destabilize the West?", 2019.

sve pore društva u Bosni i Hercegovini, tako da je svaka rasprava o mogućnosti dijaloga sa Rusijom proglašavana vazalskim odnosom prema Moskvi, njeni protagonisti ruskim agentima od uticaja, a kompletna ruska perspektiva je proglašavana tek običnom ruskom malignom propagandom i uticajem. Ovaj diskurs u našoj zemlji sistemski je kultiviran od strane brojnih i dobro raspoređenih zapadnih aktera u medijskim strukturama, akademskoj zajednici i političkim krugovima širom Bosne i Hercegovine. Zbog ovakvog odnosa prema Moskvi, iako u Rusiji živi veći broj muslimana nego u Evropi, bosanska politika i relacije sa Rusijom prepuštene su u ruke srpske etničke komponentne u Bosni i Hercegovini koji su svoj vlastiti diskurs uspjeli monopolizirati i nametnuti se kao autentični, pravoslavni, slavenski prijatelji Rusije. Ovakav odnos bosanske države i akademske zajednice prema Rusiji suodgovoran je za konačnu polarizaciju odnosa i osnaženu poziciju srpske politike u Bosni i Hercegovini koja se uspjela nametnuti kao autentični tumač istine o Bosni i Hercegovini u odnosima sa Rusijom. Ozbiljan i možda jedini korektiv ovakve politike, koliko-toliko, uspjela je promijeniti i normalizirati šefica bosanske diplomatije dr. Bisera Turković svojom mudrom i kompetentnom diplomatijom, ali na svim drugim nivoima prevladao je jedan redukcionistički diskurs prema Rusiji koji je omogućio njenu monopolizaciju od strane srpske politike, koji ustvari odgovara zapadnoj politici u Bosni i Hercegovini, a kojoj nije u interesu da u Bosni dođe do stvarne integracije i pomirenja naroda, bez obzira na njene proklamacije i retoriku koja poziva na inkluzivnost, dijalog i suživot.

Uravnotežena analiza lišena emotivnog naboja i unaprijed kondicioniranog odnosa prema Rusiji bi nam pomogla da shvatimo da Rusija u Ukrajini ima puno veće interese od SAD-a i njegovih saveznika. Šok i nevjerica sa kojim zapadni građani posmatraju brutalne napade Rusije na Ukrajinu, posebno scene izbjeglih civila, žena i djece, razaranja infrastrukture u Ukrajini, svakog posmatrača čine žalosnim i gnjevnim. No, treba skupiti snage i priznati da je do toga doveo indolentni odnos zapadne politike koja je svo vrijeme uporno odbijala da makar pokuša sagledati ukrajinsku krizu, prije njene eskalacije 24. 02. 2022. godine, kroz prizmu ruske politike i njenih dilema, strahova, nesigurnosti... Cenzura ruskih pisaca, umjetnika, sportista, poslovnih ljudi na zapadu, samo će produbiti ignoranciju i pojačati rusofobne tendencije na zapadu. Ruski poslovni ljudi proglašavaju se oligarsima, a zapadni,

koji su podjednako ako ne i gori i beskrupulozniji, identificiraju se kao poduzetnici ili filantropi. Na ovaj fenomen redukcionističkog zapadnog diskursa odlično je nedavno ukazao bivši ministar finansija Grčke, Yanis Varoufakis, nekadašnji profesor ekonomije na Sidnejskom univerzitetu u Australiji i poznati aktivist i parlamentarac u Grčkoj.¹⁰

Činjenica je da se u Ukrajini dešavaju i brojni zločini. Mnogi Rusi će gledati užasne zločine Zapada u Palestini, Jemenu, Iraku, Libiji i Afganistanu i pitati se ko je u Londonu, Washingtonu ili Kanberi u bilo kojoj poziciji da osudi Moskvu zbog zaštite strateškog položaja Rusije u Evropi, a kamoli da iznese moralni stav. Prije nego što se ti zločini prihvate i internaliziraju kao izraz besosjećajne perfidnosti ruskog karaktera, ili neke deformacije tzv., ruske duše, Rusi će vjerovatno podsjetiti Washington i Kijev na zločine prema pacijentima u općoj bolnici u iračkom gradu Faludža, 8. novembra 2004. godine koji su masakrirani od strane američkih i savezničkih snaga. Jasan je stav o kršenju Ženevske konvencije koja nalaže da medicinske ustanove ni pod kojim okolnostima ne smiju biti napadnute te da ih zaraćene strane u sukobu u svakom trenutku moraju poštovati i štiti. Ruski građani takođe bi mogli navesti primjer američkog napada na traumatološku bolnicu Ljekari bez granica u Kunduzu, 3. oktobra 2015. godine gdje su ubijene 42 osobe, nakon čega interna istraga Pentagona nije željela ili mogla pokrenuti krivične prijave protiv počinitelja ovog i drugih zločina. Ovakvi napadi slijede obrazac namjernog gađanja bolnica tokom Vijetnamskog rata, kao što je Izrael nedavno učinio u Gazi. Zapitajmo se da li su ti zločini dovoljan razlog da se identificira “genocidna” priroda zapadnih vrijednosti?

Što se pak tiče zapadne perspektive o ruskoj agresiji na Ukrajinu, jasno je da se NATO neće direktno umiješati u ukrajinski rat. NATO to nikada nije ni planirao. Zahtjev za uspostavom zone zabrane letova koju traži ukrajinski predsjednik Zelenski, odmah je odbačena od strane Amerikanaca čiji su lideri svjesni da bi to značilo objavu rata Rusiji. Čak je i prijedlog Poljske da se Kijev snabdijeva starim lovcima MiG, ruske proizvodnje, slanjem preko Njemačke, odmah obustavljen jer se smatrao isuviše provokativnim. Nema sumnje da je službeni Washington

¹⁰ Yanis Varoufakis: “The West Is ‘Playing with Fire’ If It Pushes Regime Change in Nuclear-Armed Russia”, With Amy Goodman, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=su4czYxGYxo>

sretan što će Vladimir Putin iskrvariti Rusiju, kako na bojnopolju, tako i ekonomskom kao posljedica oštrih sankcija. To što će Ukrajinci platiti visoku cijenu, to globalne ratnohuškače uopće ne zanima. Kao zaključak, možemo kazati da je SAD pokazao interes za Ukrajinu isključivo kao bazu i poligon za opkoljavanje i destabilizaciju Rusije. Što se tiče interesa za promicanje liberalne demokratije ili ljudskih prava ukrajinskih građana, to je manji prioritet planera u Washingtonu. Ukrajina je država koja je i prije izbijanja agresije zahvaćena korupcijom i restriktivnim autoritarizmom.

Neki u američkoj dubokoj državi sukob u Ukrajini vide i kao jedan od načina da se potakne promjena režima u Moskvi i da se Rusija, koju zapad smatra revizionističkom i prijetećom silom, koju je Vladimir Putin uspio podići iz pepela i sa margine vratiti na svjetsku pozornicu, uništi kao strateški protivnik Amerike. Međutim, takva razmišljanja samo će još više produbiti krizu između Moskve i Washingtona i gurnuti Rusiju u zagrljaj Kine, čime će ojačati front rezistencije američkoj globalnoj hegemoniji. Ekonomske sankcije neviđene oštine nanijet će štetu ne samo ruskim oligarsima, već i ruskoj srednjoj klasi koja je navikla na lagodan život tokom dvije decenije potrošačkog kapitalizma. Naravno, rijetko će to ko na zapadu priznati, sankcije su ustvari kolektivna kazna izrečena ruskom narodu zato što nije uspio smijeniti Putina. U Rusiji će doći do nestašice roba i značajnog gubitka radnih mjesta. Koga će ruski narod za to smatrati odgovornim? Sankcije, dakle, mogu imati suprotan efekat od onog koji je planiran. To može potaknuti građane Rusije da čvršće stanu iza svog vođe. U demokratskoj politici, krivica se prenosi preko komandnog lanca odgovornosti. Isto ne važi u slučaju Rusije koja ima drugačiju političku kulturu zasnovanu, dijelom, na duboko uvriježenom mentalitetu osobe koja se nalazi pod opsadom. Primjer Irana ukazuje da decenije zapadnih sankcija nisu uspjele preokrenuti volju naroda i proizvesti promjenu vlasti. Štaviše, samo su osnažile nacionalni ponos i karakter iranskih građana. Putin se nadao da će devizne rezerve akumulirane od prodaje energenata u iznosu od oko 620 milijardi dolara, koje su uglavnom deponirane u zapadnim bankama, Rusiji pomoći i izolirati je od najtežih posljedica sankcija. Međutim, dobar dio tog novca je sada zamrznut i nedostupan. Rusija je prinuđena rat u Ukrajini finansirati prodajom energenata zapadnoj Evropi. Amerikanci i Englezi se tome protive. Ekonomske sankcije mogu imati i kontraefekat i mogle bi se također vratiti Zapadu kao

boomerang u vidu povišenih cijena hrane i goriva. Sankcije će uticati i na ekonomski rast, inflaciju i opću stabilnost globalnog finansijskog sistema osjetljivog i na manje krize. Vrijedi napomenuti da su američke sankcije uvedene Kubi, Sjevernoj Koreji, Venecueli, Iranu i Iraku, od kojih su neke na snazi decenijama, bile potpuno neuspješne u izazivanju političkih promjena u tim zemljama.

U jednom ranije objavljenom tekstu napisao sam da je Putinov napad na Ukrajinu dar transatlantskoj solidarnosti i jedinstvu, jer je spriječio, barem za sada, bilo kakav nezavisni evropski odgovor na krizu. Ranijim prijedlozima i inicijativama za okončanje ukrajinske krize uz posredovanje Francuske ili Njemačke, Washington se oštro suprotstavio. U konačnici, treba istaknuti da se Washington još od kraja Drugog svjetskog rata, posebno nakon 1950-ih, plaši bilo kakvog nezavisnog evropskog glasa po pitanju sigurnosti Evrope. U tom kontekstu, Putinova invazija Ukrajine osigurala je odanost evropskih država NATO alijansi, čime je SAD već ostvario solidan rezultat. Ma koliko zvučalo kontradiktorno, svojom politikom Washington je dodatno umanjio šanse Ukrajine za ulazak u NATO. Pitanje na koje treba tražiti odgovor je da li je SAD iskreno željela Ukrajinu vidjeti u NATO-u ili je ova zemlja tek žrtvovana u američkim nastojanjima da oslabi, iscrpi ili uništi svog strateškog oponenta u Evropi, čije su zemlje, posebno Njemačka i Francuska, bile voljne i sposobne sa Rusijom postići dogovor o evropskoj sigurnosti, bez uticaja prekoatlantskog šefa. Takva pomisao za Amerikance bila je nezamisliva. Sve ostalo je samo teatar.

Literatura:

1. Bull, Hedley, *Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, 1977.
2. Cohen, Stephen F. and Rather, Dan in Conversation with Katrina Van den Heuvel, "Are we in a new Cold War with Russia? How does a new Cold War affect the safety and security of the US? Does Vladimir Putin really want to destabilize the West?", 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=tm5clHYTOhA>
3. Friedgut, Theodore, *Iusovka and the Revolution*, Princeton, N. Y. Princeton University Press, 1989.
4. Fukuyama, Francis, "The End of History", *The National Interest*, No. 16 (Summer 1989), pp. 3-18 (16 pages), Center for the National Interest.

5. Krauthammer, Charles, "The Unipolar Moment", *Foreign Affairs*, 1990. <https://www.foreignaffairs.com/articles/1990-01-01/unipolar-moment> and <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/1990/07/20/the-unipolar-moment/62867add-2fe9-493f-a0c9-4bfa1ec23bd/>)
6. Lieven, Anatol, "Don't Turn Ukraine into Another Afghanistan: Anatol Lieven Urges Peace Talks, Not a Prolonged War", *Democracy Now*, 24. mart, 2022.
7. "Investment in Ukraine: War and Peace", Dnipropetrovsk Regional Council <https://oblrada.dp.gov.ua/en/investors/foreign-direct-investment-in-ukraine-war-and-peace>
8. Lieven, Anatol, *Ukraine and Russia: A Fraternal Rivalry*, Washington, U. S. Institute of Peace, 44–45. "Ending the Threat of War in Ukraine: A Negotiated Solution to the Donbas Conflict and the Crimean Dispute", *Quincy Institute for Responsible Statecraft*, Paper NO. 6, January 4, 2022.
9. <https://quincyst.org/report/ending-the-threat-of-war-in-ukraine/>
10. Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, April 7, 2014.
11. Mearsheimer, John J., *The Great Delusion: Liberal Dreams and World Realities*, Yale University Press, 2018.
12. <https://doi.org/10.2307/j.ctv5cgb1w>
13. <https://www.jstor.org/stable/j.ctv5cgb1w>
14. https://books.google.rs/books/about/Great_Delusion.html?id=ExttDwAAQBAJ&printsec=frontcover&source=kp_read_button&hl=en&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false BBC News, <https://www.bbc.com/news/world-europe-25162563>
15. Siegelbaum, Lewis H. and Walkowitz, Daniel J., *Workers of the Donbass Speak Out: Survival and Identity in the new Ukraine, 1989–1992*, Albany, N. Y. State University of New York Press, 1995, Ukraine and Russia, 50–52.
16. Solchanyk, Roman, "The Referendum in Ukraine", Report on the USSR, Radio Free Europe/Radio Liberty, March 29, 1991.
17. Varoufakis, Yanis, "The West Is 'Playing with Fire' If It Pushes Regime Change in Nuclear-Armed Russia" With Amy Goodman, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=su4czYxGYxo>

The backdrop of the Ukrainian crisis and the Russian invasion

Abstract

The purpose of this paper is to introduce to the readers the Ukrainian crisis and to help them better understand some basic characteristics, occurrences and politics which motivated different participants of this crisis, but the paper will also provide the readers with some hints which will help them to better understand this complex political junction which has

its own various dimensions. One would be wrong to perceive the junction merely in a reductionist fashion and in a simplified way, exclusively through the binary prism of good and evil, democracy and freedom, authoritarianism on one side and aggression on the other side, as it is predominantly rendered to the international public by the majority of the media in the West or even in Russia.

Key Words: The Ukrainian Crisis, The Russian Invasion, NATO, The Donbas Region.